

บทความวิจัย

แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
Guidelines for Promoting Political Literacy among High School Students

ปราศรัย เจตสันต์^{1*} และ วิชัย เสวกงาม²
Prasai Jhetson^{1*} and Wichai Sawekngam²

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ สังเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา รวม 65 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบยืนยันองค์ประกอบ บันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินประสิทธิภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของความฉลาดรู้ทางการเมืองมี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการเมือง การรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การเข้าอกเข้าใจมุมมองทางการเมืองของตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่เห็นต่างทางการเมือง และการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) แนวทางการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเมือง ประกอบด้วย (1) เป้าหมายการพัฒนาเน้นการพัฒนาองค์รวม (2) หลักการ SECMAR (3) แนวทางการพัฒนา 6D Model (4) กลยุทธ์และวิธีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการฝึกทักษะการคิดตัดสินใจ (5) ระดับการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเมืองมี 3 ระดับ (6) รูปแบบการนำแนวทางไปใช้ในสถานศึกษา 2 รูปแบบ (7) แนวทางการวัดและประเมินผลเน้นแบบองค์รวม การปฏิบัติจริง และการตัดสินใจผ่านสถานการณ์

คำสำคัญ: ความฉลาดรู้ทางการเมือง, แนวทางการส่งเสริม, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

Article Info: Received 26 October, 2024; Received in revised form 9 November, 2024; Accepted 13 November, 2024

¹ นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Master student in Division of Curriculum and Instruction, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Chulalongkorn University Email: Prasai_jhet@hotmail.com.

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Lecturer in Division of Curriculum and Instruction, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Chulalongkorn University
Email: Wichai.s@chula.ac.th

* Corresponding Author

Abstract

This research aimed to 1) study the key components and specific behavioral indicators of political literacy among high school students and 2) propose guidelines for promoting political literacy among high school students. The study employed a qualitative research method, including document synthesis, interviews, focus group discussions, and content analysis. The target participants were three groups of experts: political science, curriculum and teaching specialists, and social studies teachers. The research tools included interviews, indicator validation forms, focus group discussion records, and performance evaluation forms. Data were analyzed using content analysis. The research findings revealed that: 1) The key components of political literacy for high school students consisted of five main elements: political knowledge, political information literacy, self-awareness of political perspectives, tolerance for political differences, and political expression and participation. 2) The guidelines for promoting political literacy among high school students focused on (1) developing all five components holistically; (2) following the SECMAR principles; (3) utilizing the 6D Model; (4) emphasizing integrated learning into strategies and learning methods, experiential learning, and decision-making skill development; (5) dividing the promotion of political literacy into three level; (6) dividing the implementation models in schools into two types: integration into existing courses and promotion through extracurricular activities; and (7) integrating the key principles, including holistic evaluation, real-life practice-based assessment, and assessment of thinking and decision-making skills via scenario-based evaluations, into the assessment of political literacy.

Keywords: Political Literacy; Promotion Guidelines; High School Students

บทนำ

ในโลกปัจจุบันการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประชาธิปไตย โดยเฉพาะบทบาทของเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในทุกยุคทุกสมัย กล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์การเมืองหน้าใหม่ของทุกสังคมเกิดขึ้นเพราะคนหนุ่มสาวต้องการเปลี่ยนแปลงโลก ทั้งการต่อต้านสงคราม ประเด็นเรื่องสิทธิ การเรียกร้องความเป็นธรรม การตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมแล้วแต่อาศัยพลังคนหนุ่มสาวในการเปลี่ยนแปลงสังคม เยาวชนนักเรียนนักศึกษาที่มีความตื่นตัวทางการเมืองจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมในยุคต่อไป (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2565)

บริบทของปัญหาการเมืองที่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเผชิญในช่วงปี 2557-2567 เป็นช่วงที่ประเทศไทยประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างมาก ทั้งการรัฐประหารในปี พ.ศ.2557 การชุมนุมประท้วงทางการเมืองในปี พ.ศ.2563 และการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้เกิดความสับสนทางการเมืองของนักเรียน โดยเฉพาะในโลกยุคดิจิทัลที่นักเรียนนักศึกษาสามารถติดตามข่าวสารและแสดงออกทางการเมืองได้อย่างรวดเร็วผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากการสำรวจสถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนไทยของ วลภ รัชต์ธรานนท์ และ รัตนาวดี ลำพวย (2563) พบว่านักเรียนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้นจากการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านคนรอบตัวและสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งข่าวสารทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจแสดงออกทางการเมืองของนักเรียนมากที่สุด อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า นักเรียนนักศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีข้อจำกัดในการแสดงออกทางการเมือง และยังมีปัญหาในการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างความเข้าใจที่ต่อบุคคลอื่น ๆ (ณัฐธินันท์ นันทะเสนา, 2563) เช่นเดียวกับ Putnam (2021) ที่พบว่าการศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ทำให้นักเรียนอาจหลงเชื่อข้อมูลผิดพลาดหรือติดตามกระแสโดยไม่มีการประมวลผลข้อมูลที่ต้อง ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นไปในรูปแบบที่ไม่สร้างสรรค์หรือไม่ได้พิจารณาอย่างรอบคอบ การเตรียมพร้อมนักเรียนให้แสดงออกทางการเมืองอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ นักเรียนจำเป็นต้องมีความฉลาดรู้ทางการเมือง (Political Literacy) เพื่อให้เกิดความเข้าใจสถานการณ์การเมืองและการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2562) ได้ให้ความหมายของความฉลาดรู้ทางการเมือง (Political Literacy) คือ สมรรถนะทางการเมืองที่ครอบคลุมความรู้ เจตคติ และทักษะที่จำเป็นในการทำความเข้าใจกิจกรรมทางการเมือง ทำให้นักเรียนเป็นผู้ตื่นตัวทางการเมือง รับผิดชอบต่อปัญหาทางการเมือง เข้าใจตำแหน่งทางการเมือง สามารถตั้งคำถามในเชิงวิพากษ์ เข้าใจอิทธิพลของประเด็นปัญหาที่มีผลต่อชีวิตคนและผู้อื่น และสามารถวิเคราะห์ห้บทบาตนเองในกระบวนการทางการเมืองได้ การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบบการเมืองการปกครอง เป็นการเตรียมความพร้อมพลเมืองทางการเมืองก่อนได้รับสิทธิทางการเมืองอย่างเต็มที่เมื่ออายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ตามกฎหมาย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, 2560) แต่การศึกษาของกิตติชัย ชันทอง (2565) พบว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในหลักสูตรมีสัดส่วนที่น้อยซึ่งอาจส่งผลให้เยาวชนขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้จากงานวิจัยระดับนานาชาติยังพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับการเมืองในโรงเรียนไทยยังขาดการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ทำให้นักเรียนไม่สามารถพิจารณาสถานการณ์ทางการเมืองอย่างรอบคอบและไม่มีความเข้าใจในเชิงลึก เนื่องด้วยการเรียนการสอนในโรงเรียนไม่ได้เน้นไปที่การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และการอภิปรายทางการเมือง การศึกษาในระบบโรงเรียนยังมีแนวทางที่เน้นการท่องจำและการสอบเป็นหลักซึ่งทำให้การคิดวิเคราะห์และการแสดงความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณที่มีความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนถูกมองข้าม (Miller and Dijk, 2021)

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาองค์ประกอบ พฤติกรรมบ่งชี้ และแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งจะช่วยเยาวชนให้มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะทางการเมืองที่จำเป็นในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมุ่งเน้นพัฒนาแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย การส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจะช่วยเตรียมพร้อมเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของผู้อื่น รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ ช่วยเสริมสร้างพลังพลเมืองคุณภาพที่พร้อมเปลี่ยนแปลงประเทศในทิศทางที่ดี อันจะส่งผลให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาวและพัฒนาระบบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดของ Denzin and Lincoln (2018) ที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความเป็นนามธรรม มีความซับซ้อน และช่วยให้เกิดการวิเคราะห์เชิงลึกที่สะท้อนมุมมองที่หลากหลายได้มากขึ้น และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวทางของ Gordon (2020) ที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายแลกเปลี่ยนมุมมองได้ลึกซึ้งขึ้น สามารถปรับคำถามให้เหมาะสมตามบริบทของผู้เชี่ยวชาญ และแนวทางการสนทนากลุ่มของ Hennink (2007) ที่ช่วยต่อยอดความคิดเห็นในการสนทนาและหักล้างกันภายในการสนทนาเดียว จึงได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความฉลาดรู้ทางการเมืองโดยเฉพาะ คือ ผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม โดยคัดเลือกอย่างเจาะจงตามคุณสมบัติตามเกณฑ์พิจารณาความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ทางการเมือง และแบ่งระยะของการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.1 กลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 9 ท่าน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์การเมืองการปกครอง 14 ท่าน และกลุ่มครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา 5 ท่าน รวม 28 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญ ชุดที่ 2 ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 3 ท่าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์การเมืองการปกครอง 3 ท่าน รวม 6 ท่าน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกสังเคราะห์และยืนยันองค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ของความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์ (Semi-Structured Interview) ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมือง โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ทางการเมือง สร้างแบบสัมภาษณ์ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้

ในการวิจัยด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีดัชนีความสอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการมากกว่า 0.5 ขึ้นไป และนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลวิจัย 2) แบบยืนยันองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองฯ ใช้ในการสัมภาษณ์กับผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 2 เพื่อยืนยันองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมือง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดทำ (ร่าง) องค์กรประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ฯ ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา นำไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 2 และสังเคราะห์องค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร่วมกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามแนวทางของ Gordon (2020) ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ทางการเมือง 2) สังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น 3) สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 4) ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ 5) กำหนดคุณสมบัติและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายการวิจัย 6) นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 รายบุคคล 7) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา 8) สังเคราะห์ (ร่าง) องค์กรประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ฯ 9) สร้างเครื่องมือแบบยืนยันองค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ฯ 10) ตรวจสอบคุณภาพของแบบยืนยันองค์ประกอบ 11) นำแบบยืนยันองค์ประกอบไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 2 รายบุคคล 12) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ 14) สังเคราะห์องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอนตามแนวทางของ รัตนะ บัวสนธ์ (2551) ได้แก่ 1) การจัดระบบระเบียบข้อมูล 2) การกำหนดดัชนีหรือรหัสข้อมูล 3) การจัดกลุ่มข้อมูล 4) การสร้างบทสรุปข้อมูล 5) การตรวจสอบบทสรุปสามเส้าด้านข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล 3 แหล่ง

ระยะที่ 2 เสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.1 กลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 3 คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 12 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 4 คือ กลุ่มครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา 20 ท่าน เพื่อสนทนากลุ่มเสนอและประเมินแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) บันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Record) ใช้ในการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีดัชนีความสอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการมากกว่า 0.5 ขึ้นไป และนำแบบบันทึกการสนทนากลุ่มไปเก็บข้อมูลวิจัย 2) แบบประเมินประสิทธิภาพ ใช้ในการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 4 เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมือง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สังเคราะห์ (ร่าง) แนวทางการส่งเสริมฯ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีดัชนีความสอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการมากกว่า 0.5 ขึ้นไป นำไปสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 4 และสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายร่วมกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มตามแนวทางของ Hennink (2007) ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) นำผลการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองฯ ในระยะที่ 1 มาสังเคราะห์ร่วมกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริม 3) สร้างเครื่องมือแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม 4) ตรวจสอบคุณภาพของแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม 5) กำหนดคุณสมบัติและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายการวิจัยอย่างเจาะจง 6) นำแบบบันทึกการสนทนากลุ่มไปเก็บข้อมูลวิจัยกับผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 3 7) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม 8) สังเคราะห์ (ร่าง) แนวทางการส่งเสริมฯ 9) สร้างเครื่องมือแบบประเมินประสิทธิภาพแนวทางการส่งเสริมฯ 10) ตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินประสิทธิภาพ 11) กำหนดคุณสมบัติและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายการวิจัยอย่างเจาะจง 12) นำแบบประเมินประสิทธิภาพไปสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 4 13) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม 14) สังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากประเด็นที่ได้การเก็บข้อมูลร่วมกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

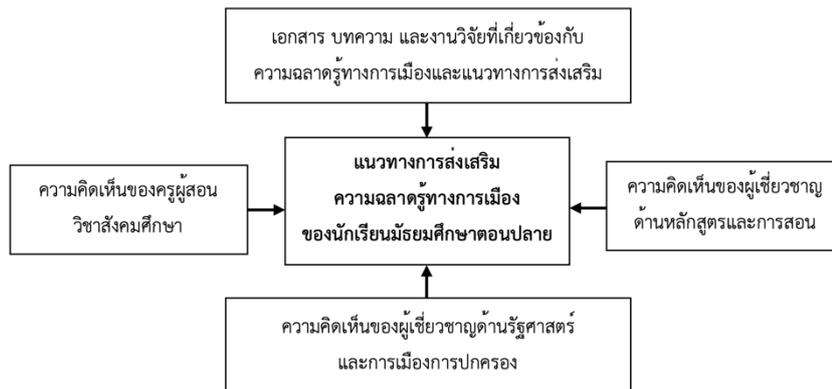
2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตามแนวทางของ รัตนะ บัวสนธ์ (2551) 5 ขั้นตอนเช่นเดียวกับระยะที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังภาพที่ 1

ภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัยแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 เป็นรายบุคคลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยคำถาม 3 หมวด 32 ข้อคำถามย่อย ใช้เวลาสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน 45-90 นาที ซึ่งใช้สัมภาษณ์ตามโครงสร้างข้อคำถามผสมกับการตั้งคำถามของผู้วิจัยเพิ่มเติมขณะสัมภาษณ์ในประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านให้ความสำคัญหรือผู้วิจัยมีข้อสงสัย นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาพร้อมกัน จึงสรุปความหมายของ “ความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (Political Literacy)” คือ ความสามารถทางการเมืองของของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยองค์ความรู้ทางการเมือง การเท่าทันข้อมูลสารสนเทศทางการเมือง ความเข้าใจ เข้าใจมุมมองการเมืองของตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่เห็นต่างทางการเมือง โดยมี 5 องค์ประกอบหลัก ดังภาพ 2

ภาพ 2

องค์ประกอบหลักและความหมายของความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

องค์ประกอบหลัก	นิยามความหมาย
ความรู้เกี่ยวกับการเมือง (Political Knowledge)	ความสามารถของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการประยุกต์ใช้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปรัชญา อุดมการณ์ หลักการทางการเมือง และประวัติศาสตร์การเมือง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโครงสร้าง รัฐ และระบอบการเมือง กฎหมายและนโยบายสาธารณะ กลุ่มทางการเมืองและการเลือกตั้ง เพื่อการวิเคราะห์และคาดการณ์สถานการณ์ ความขัดแย้ง และพลวัตทางการเมือง
การรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารทางการเมือง (Political Information Literacy)	ความสามารถของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการรับรู้ ติดตาม วิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลสารสนเทศทางการเมือง ตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ ประเมิน และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตทางการเมืองเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ภาพ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักและความหมายของความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

การเข้าอกเข้าใจมุมมองทางการเมืองของตนเอง (Self-Awareness of Political Perspective)	ความสามารถของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการเข้าอกเข้าใจมุมมองทางการเมืองของตนเอง จุดยืนทางการเมืองของตนเอง คิดทบทวนความเชื่อของตนเอง ตระหนักในความรู้ทางการเมืองของตนเอง และสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองทางการเมืองของตนเองได้ตามข้อมูลสารสนเทศที่เพิ่มขึ้น
การอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่เห็นต่างทางการเมือง (Being Tolerance with Political Dissidents)	ความสามารถของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีความเห็นต่างทางการเมือง มีความอดทนอดกลั้น เข้าใจมุมมองทางการเมืองของผู้อื่น สนทนาแลกเปลี่ยน และเคารพมุมมองทางการเมืองของผู้อื่น
การแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Expression and Political Participation)	ความสามารถของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการแสดงความคิดเห็น แสดงออกทางการเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีเหตุผล มีความรับผิดชอบ มีเป้าหมาย โน้มนำผู้อื่นและปรับเปลี่ยนท่าทีแสดงออกให้เหมาะสมต่อบริบทของตนเองและสังคม

ด้านองค์ประกอบความรู้เกี่ยวกับการเมือง ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 ให้ความสำคัญกับความรู้อื่นที่เพียงพอในการประยุกต์ใช้ได้จริงมากกว่าความรู้ตามตำรา โดยเฉพาะความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปรัชญา อุดมการณ์ หลักการทางการเมือง โครงสร้างรัฐ นโยบายสาธารณะ นักเรียนต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับตัวกระทำทางการเมืองที่แสดงออกภายในผลประโยชน์ของตนเอง ขณะเดียวกันผู้เชี่ยวชาญก็ให้ความสำคัญกับการเข้าใจพลวัตทางการเมือง และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากล ตัวอย่างเช่น

ความรู้การเมืองจะไม่มีประโยชน์เลย ถ้านักเรียนไม่สามารถนำหลักการพื้นฐานมาประยุกต์ใช้ในการแสดงออกหรือประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น รู้ว่าถ้าจะวิจารณ์นโยบายพรรคการเมืองก็นำความรู้พื้นฐานพวกประวัติศาสตร์ ปรัชญา อุดมการณ์มาเป็นหลักการในการอธิบายให้เหตุผล ไม่ใช่ใช้ความรู้สึกตัวเองในการวิพากษ์วิจารณ์

(ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์และการเมือง คนที่ 1, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2567)

สำหรับองค์ประกอบที่ 2 การรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักวิเคราะห์แยกแยะ ตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเชื่อมโยงองค์ประกอบด้านที่ 3 การเข้าอกเข้าใจมุมมองทางการเมืองของตนเอง ที่นักเรียนควรจะต้องเข้าใจจุดยืนทางการเมืองของตนเองว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการรับรู้และแสดงออกทางการเมือง ดังตัวอย่าง

เมื่อเด็กฟัง ดู สื่อที่ตนเองแม้ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม เด็กก็ควรจะแยกแยะข้อเท็จจริงได้ว่า สิ่งที่เขาพูดนั้นมันจริงไหม เขามีผลประโยชน์อะไรซ่อนอยู่เปล่า หรือเป็นเพราะเราคิดและเชื่อสิ่งนี้อยู่ทุนเดิมก็เลยเลือกที่จะเชื่อเขามากกว่า สิ่งนี้เชื่อถือจริงหรือควรตรวจสอบข้อมูลก่อนไหมถึงจะถือว่ามีความฉลาดรู้ทางการเมือง

(ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน คนที่ 5, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2567)

เช่นเดียวกันสำหรับองค์ประกอบที่ 3 การเข้าอกเข้าใจมุมมองทางการเมืองของตนเอง ที่นักเรียนจำเป็นต้องตระหนักในความเชื่อทางการเมืองของตน และพร้อมปรับเปลี่ยนมุมมองทางการเมืองให้สามารถแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่เห็นต่างทางการเมืองกับตน สอดคล้องกับองค์ประกอบที่ 4 การอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่เห็นต่างทางการเมือง ดังตัวอย่าง

เด็กต้องตระหนักว่าทุกคนจะมีเสียงสะท้อนของตนเอง (Echo Chamber) เสมอ เหมือนห้องโถงที่เราตะโกนแล้วได้ยินแต่เสียงตัวเองจนเราคิดไปเองว่าสิ่งที่ถูกต้อง เด็กต้องเปิดหูเปิดตาคุยกับคนอื่นที่เขาเห็นต่างกับตนเอง รู้จักอดทนอดกลั้นเวลาคุยเรื่องการเมืองกับคนอื่นที่เขาไม่ได้เห็นตรงกับเรา ไม่ด่วนตัดสิน ถ้าอันไหนเราเชื่อผิดก็ต้องปรับเปลี่ยนมุมมอง เราไม่รู้ เราก็ปรับเปลี่ยนมุมมอง สิ่งนี้ถึงจะเรียกว่าเป็นเด็กที่มีความฉลาดรู้ทางการเมือง

(ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์และการเมือง คนที่ 7, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2567)

สำหรับองค์ประกอบที่ 5 การแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้เชี่ยวชาญเน้นย้ำประเด็นการแสดงออกอย่างตื่นตัว รับผิดชอบ มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเป้าหมายและคำนึงถึงต้นทุนทางการเมืองของตนเอง รู้จักการปรับเปลี่ยนการแสดงออกให้เหมาะสม ดังตัวอย่าง

เวลาเด็กแสดงออกทางการเมืองผ่านช่องทางออนไลน์ที่ปิดบังตัวตนถือว่าไม่รับผิดชอบต่ออะไร เพราะตนเองจะพูดอะไรก็ได้ ควรตระหนักในผลที่จะตามมา รวมถึงแต่ละคนก็มีต้นทุนในการแสดงออกที่แตกต่างกัน ไม่ได้แปลว่าคนที่โพสต์บ่อยจะมีความฉลาดรู้มาก แต่คนที่แสดงออกอย่างเหมาะสมกับบริบทของตนเองและรับผิดชอบต่อผลมากกว่าจึงจะเรียกว่าฉลาดรู้ทางการเมือง

(ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์และการเมืองคนที่ 11, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2567)

2. แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยได้สนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 3 ผ่าน 6 คำถามหลัก ใช้เวลาในการสนทนากลุ่ม 84 นาที โดยผู้วิจัยดำเนินการอภิปรายร่วมกันที่ละคำถามด้วยตนเอง ผู้เชี่ยวชาญอภิปรายร่วมกัน เช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 4 ใช้เวลาในการสนทนากลุ่ม 117 นาที เพื่อเสนอแนวทางและประเมินประสิทธิภาพ แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาซึ่งสรุปได้ 8 ประเด็นดังนี้

2.1 กรอบแนวคิดเป้าหมายการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการพัฒนางานทั้งหมดทั้ง 5 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการเมือง เป็นพื้นฐานร่วมกับความเชื่อมโยงกับสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตปัจจุบันนำมาประยุกต์ใช้กับองค์ประกอบอีก 3 ด้าน ได้แก่ การรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การเข้าอกเข้าใจมุมมองทางการเมืองของตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่เห็นต่างทางการเมือง และนำไปสู่การพัฒนาการแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงครบองค์ประกอบทั้งหมด ดังภาพ 3

ภาพ 3

กรอบแนวคิดเป้าหมายการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

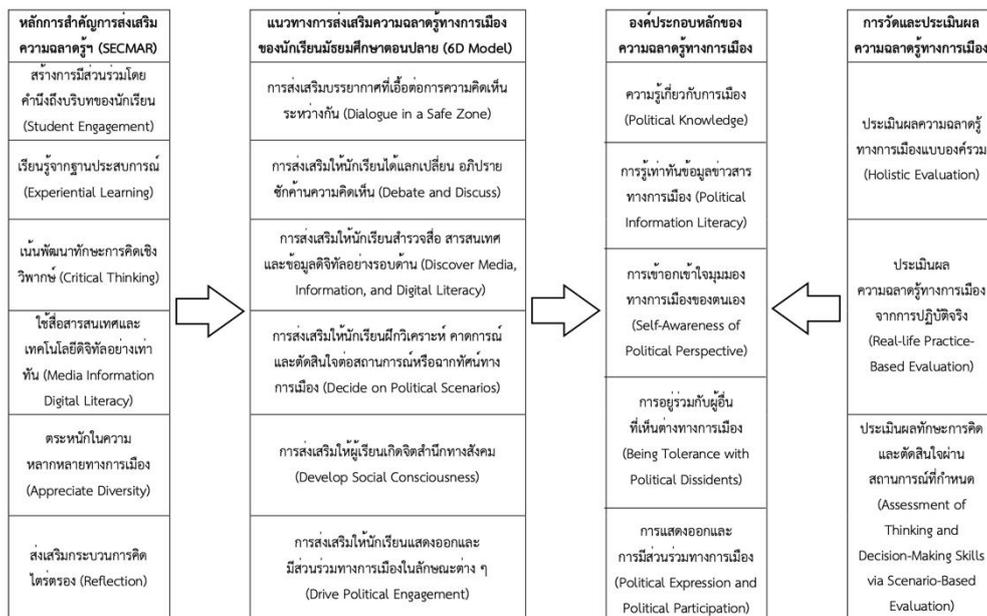

2.2 หลักการสำคัญของการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 6 หลักการสำคัญ ผู้วิจัยเรียกว่า SECMAR ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมโดยคำนึงถึงบริบทของนักเรียน (Student Engagement) การเรียนรู้จากฐานประสบการณ์ (Experiential Learning) เน้นพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การใช้สื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเท่าทัน (Media Information Digital Literacy) มีความตระหนักในความหลากหลายทางการเมือง (Appreciate Diversity) และส่งเสริมกระบวนการคิดไตร่ตรอง (Reflection)

2.3 แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 6 แนวทาง ผู้วิจัยเรียกว่า 6D Model ได้แก่ การส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน (Dialogue in a Safe Zone) การส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยน อภิปราย ชักค้ำต่อความคิดเห็น (Debate and Discuss) การส่งเสริมให้นักเรียนสำรวจสื่อ สารสนเทศ และข้อมูลดิจิทัลอย่างรอบด้าน (Discover Media, Information, and Digital Literacy) การส่งเสริมให้นักเรียนฝึกวิเคราะห์ คาดการณ์ และตัดสินใจต่อสถานการณ์หรือฉากทัศน์ทางการเมือง (Decide on Political Scenarios) การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกทางสังคม (Develop Social Consciousness) และการส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ (Drive Political Engagement) ซึ่งแนวทางการส่งเสริม 6D Model ดังกล่าวอาศัยหลักการสำคัญการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมือง SECMAR และการวัดและประเมินผลความฉลาดรู้ทางการเมือง ส่งผลให้เกิดต่อการพัฒนาเป้าหมายของการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังภาพ 4

ภาพ 4

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการสำคัญ SECMAR แนวทางการส่งเสริม 6D Model การวัดและประเมินผล และเป้าหมายการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.4 กลยุทธ์และวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดอยู่ในกลุ่มกลยุทธ์และวิธีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้จากฐานประสบการณ์และการปฏิบัติจริง รวมทั้งฝึกทักษะการคิดการตัดสินใจผ่านสถานการณ์ที่กำหนด เพื่อให้นักเรียนเกิดความฉลาดรู้ทางการเมืองตามแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (6D Model)

2.5 ระดับการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเริ่มต้น (Beginner) แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองจะเน้นกระบวนการที่ไม่ซับซ้อน เรียนรู้จากสถานการณ์ใกล้ตัวและกรณีศึกษาที่เป็นรูปธรรม ระดับปานกลาง (Intermediate) แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองเน้นกระบวนการที่ซับซ้อนเพิ่มขึ้น เรียนรู้จากสถานการณ์และกรณีศึกษาที่ผสมความยากง่าย และระดับท้าทาย (Advanced) แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองจะเน้นกระบวนการที่ซับซ้อน เรียนรู้ประสบการณ์จริง และใช้กรณีศึกษาที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

2.6 รูปแบบการนำแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบแนวทางการส่งเสริมแบบที่ 1 การส่งเสริมผ่านรายวิชา ประกอบด้วย 4 รูปแบบย่อย ได้แก่ การจัดการเรียนรู้บูรณาการในสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม การจัดการเรียนรู้บูรณาการในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาเพิ่มเติมหรือรายวิชาใหม่ และการจัดการเรียนรู้บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ส่วนรูปแบบแนวทางการส่งเสริมแบบที่ 2 การส่งเสริมผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประกอบด้วย 4 รูปแบบย่อย ได้แก่ กิจกรรมชุมนุมหรือชมรม กิจกรรมค่ายเยาวชน กิจกรรมสภานักเรียน และกิจกรรมอาสาสมัคร

2.7 แนวทางการวัดและประเมินผลความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ประเมินผลความฉลาดรู้ทางการเมืองแบบองค์รวม บูรณาการการประเมินผลองค์ประกอบของความฉลาดรู้ทางการเมืองทั้ง 5 องค์ประกอบ ประเมินผลความฉลาดรู้ทางการเมืองจากการปฏิบัติจริงจากการแสดงออกและการมีส่วนร่วมของนักเรียนที่อิงกับประสบการณ์ และประเมินผลทักษะการคิดและตัดสินใจผ่านสถานการณ์ที่กำหนด เน้นการคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงการให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจในสถานการณ์ที่กำหนด วิธีการประเมินผลและตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลจึงเน้นการประเมินผ่านการแสดงออกของนักเรียนตามแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

อภิปรายผล

การอภิปรายผลงานวิจัยแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.1 องค์ประกอบที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการเมือง (Political Knowledge) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์พบว่า ความรู้พื้นฐานการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นในการประยุกต์ใช้เพื่อการแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมืองสอดคล้องกับ Finkel and Ernst (2005) ระบุว่า การเสริมสร้างความรู้การเมืองช่วยส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบทางสังคมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน

1.2 องค์ประกอบที่ 2 การรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารทางการเมือง (Political Information Literacy) จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับนักเรียนในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศรา จิตต์จรัส (2023) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลข่าวสารทางการเมืองช่วยเพิ่มการรู้เท่าทันข่าวสารทางการเมืองของนักเรียน

1.3 องค์ประกอบที่ 3 การเข้าอกเข้าใจมุมมองทางการเมืองของตนเอง (Self-Awareness of Political Perspective) จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความตระหนักในมุมมองการเมืองของตนเองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพร นพรัตน์ (2565) ที่พบว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับมุมมองทางการเมืองของตนเองช่วยทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางความคิดทางการเมือง เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความคิดทางการเมือง

1.4 องค์ประกอบที่ 4 การอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่เห็นต่างทางการเมือง (Being Tolerance with Political Dissidents) จากการสัมภาษณ์และยืนยันองค์ประกอบผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองทางการเมืองและช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองระยะยาว ตรงกับงานวิจัยของ Miller and Dijk (2021) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความอดทนอดกลั้นในการรับฟังความเห็นที่แตกต่างกันช่วยในการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้อื่นและแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองได้ดีขึ้น

1.5 องค์ประกอบที่ 5 การแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Expression and Political Participation) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์และยืนยันองค์ประกอบ พบว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเมือง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Putnam (2021) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการแสดงออกทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับการเมืองและสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2. แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.1 ด้านกรอบแนวคิดเป้าหมายการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสนทนากลุ่ม พบว่า เป้าหมายการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจะเกิดประสิทธิภาพต้องพัฒนาแบบองค์รวมทั้ง 5 องค์ประกอบหลัก เนื่องจากการแยกส่วนพัฒนาไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเมืองได้ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Westheimer and Kahne (2004) ที่ระบุว่า องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองและความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนไม่สามารถแยกกันพัฒนาได้ ต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน จึงต้องบูรณาการทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกันจึงจะส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านหลักการสำคัญของการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสนทนากลุ่มจนเป็นหลักการสำคัญ SECMAR เป็นหลักการสำคัญในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นที่คล้ายคลึงกัน เช่น งานวิจัยของ Kolb (1984) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสฝึกฝนและประยุกต์ใช้ทักษะทางการเมืองในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ หรือ สอดคล้องกับแนวคิดของ Paul and Elder (2002) ที่สนับสนุนให้พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เป็นรากฐานสำคัญของความฉลาดรู้ทางการเมือง ทั้งการวิเคราะห์และการตั้งคำถามเชิงลึกผ่านมุมมองต่าง ๆ ทางการเมือง ตรงกับงานของ Banks (2009) ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางการเมือง เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทักษะการเมืองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่คิดเห็นแตกต่างกัน

2.3 ด้านแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาการสนทนากลุ่มและสังเคราะห์เป็น 6 แนวทาง เรียกว่า 6D Model เป็นแนวทางสามารถประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้จริงและส่งผลให้เกิดความฉลาดรู้ทางการเมืองอย่างชัดเจน ซึ่งมีผลลัพธ์สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาลักษณะได้แก่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hess (2009) พบว่า การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดกว้างช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองและการเคารพซึ่งกันและกันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความคิดทางการเมืองที่หลากหลายและเป็นกลางมากขึ้น สอดคล้องกับ Johnson (1994) ที่พบว่า การอภิปราย การตั้งคำถาม และการซักค้านช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดวิพากษ์และสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการเมือง สอดคล้องกับ Kahne and Bowyer (2017) ที่ใช้สื่อดิจิทัลในการสอนช่วยให้นักเรียนแยกแยะข่าวปลอม ทำให้นักเรียนเข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองที่ถูกต้องได้ ตรงกับ ธนัช ชัยพรหม (2558) ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการสอนวิธีคิดเชิงวิเคราะห์ในสถานการณ์ทางการเมืองจำลองช่วยให้นักเรียนวิเคราะห์และตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างมีวิจารณญาณมากยิ่งขึ้น ได้ผลลัพธ์คล้ายงานวิจัยของ Westheimer and Kahne (2004) ที่พัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองของนักเรียนในฐานะพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมโดยการทำกิจกรรมเพื่อสังคมและกิจกรรมอาสาสมัคร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Manning and Edwards (2014) ที่วิจัยเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกทางการเมืองและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชีวิตจริงและพัฒนาทักษะพลเมืองไปพร้อมกัน

2.4 ด้านกลยุทธ์และวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กลยุทธ์ที่ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมือง 6D Model ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานของ Merrill (2021) เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมและพัฒนาแนวคิดทางการเมือง และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของ Fisher (2010) ที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ทางการเมือง เป็นต้น

2.5 ด้านระดับการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลจากการสนทนากลุ่มเป็น 3 ระดับ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมตามลำดับขั้นจากระดับเริ่มต้นสู่ระดับที่ซับซ้อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hoskins and Crick (2010) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเมืองแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ ตามความซับซ้อนและทักษะที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจการเมืองในชีวิตประจำวัน ก่อนพัฒนาสู่การวิเคราะห์การตัดสินใจทางการเมืองในสถานการณ์ที่ซับซ้อนขึ้น

2.6 ด้านรูปแบบการนำแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มได้ 2 รูปแบบหลักที่สามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาได้จริง สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ที่เน้นการบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ ตรงกับผลลัพธ์การวิจัยการพัฒนาความเป็นพลเมืองของ Kahne and Middaugh (2021) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างการเรียนรู้มีส่วนร่วมจากประสบการณ์จริงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความเป็นพลเมือง

2.7 แนวทางการวัดและประเมินผลความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการสนทนากลุ่มจนเกิดหลักการสำคัญ 3 ประการ ซึ่งเน้นการประเมินผลแบบองค์รวม เน้นการปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ และการคิดและตัดสินใจผ่านสถานการณ์ที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kurth-Schai (2006) ที่อธิบายหลักการสำคัญของการประเมินผลความเป็นพลเมืองที่ไม่เพียงเน้นเฉพาะด้านการวัดความรู้หรือทักษะพลเมือง แต่ควรเน้นการประเมินพฤติกรรมและเจตคติที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมือง โดยมุ่งเน้นการวัดและประเมินผลอย่างองค์รวม เน้นการประเมินการคิดเชิงวิพากษ์หรือตัดสินใจ และการประเมินที่อิงจากประสบการณ์จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายทางการศึกษาควรส่งเสริมให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเมืองโดยใช้องค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมือง และแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองในงานวิจัยเป็นฐานข้อมูลในการพิจารณาเชิงนโยบายทางการศึกษา

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา สามารถรูปแบบการนำแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาที่เหมาะสมกับสถานศึกษา เช่น การเรียนรู้บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ การทำกิจกรรมค่ายเยาวชน กิจกรรมสถานักเรียน เป็นต้น

3. ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา และครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ สามารถนำแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาของตนเองเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองตามบริบทนักเรียนและแต่ละรายวิชา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบหรือปรับประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดและแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายให้เหมาะสมกับช่วงชั้นและระดับชั้นต่าง ๆ

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้ความฉลาดรู้ทางการเมืองในระดับอื่น ๆ เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย เพราะแต่ละช่วงวัยมีพัฒนาการตามช่วงวัยที่แตกต่างกัน

3. ควรมีการศึกษาการสร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลความฉลาดรู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยอาศัยองค์ประกอบหลักและพฤติกรรมบ่งชี้เป็นรากฐานในการพัฒนาเครื่องมือ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติชัย ชันทอง. (2565). การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ทางการเมืองในโรงเรียนไทย. *วารสารการศึกษาและนวัตกรรม*, 14(1), 77-90.

ณัฐจินันท์ นันทะเสนา. (2563) แนวทางการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยกลุ่มนักศึกษาขบวนการประชาธิปไตยใหม่. *วารสารพัฒนาลังคม*. 23(2), 52-71.

ธนธัช ชัยพรหม. (2558). การสอนวิธีคิดเชิงวิเคราะห์ในสถานการณ์จำลองทางการเมือง. *วารสารการพัฒนาศึกษา*, 18(1), 91-104.

- ธนพร นพรัตน์. (2565). การสะท้อนมุมมองทางการเมืองของนักศึกษาในประเทศไทย: การส่งเสริมความตระหนักรู้ในมุมมองทางการเมืองของนักเรียน. *วารสารการศึกษาและการพัฒนา*, 9(1), 45-67.
<https://doi.org/10.1234/education.2022.00123>
- นริศรา จิตต์จรัส. (2566). การวิเคราะห์และประเมินข้อมูลข่าวสารทางการเมือง: ผลกระทบต่อการรู้เท่าทันข่าวสารทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารวิจัยการศึกษา*, 24(1), 75-90.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2565, 4 กุมภาพันธ์). *สู่โลกใบใหม่ ด้วยพลังแห่งวัยเยาว์*. Amnesty International Thailand.
<https://www.amnesty.or.th/latest/blog/9861/>
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40. หน้า 1-90.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2551). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา. *วารสารวิจัยการศึกษา*, 4(1), 15-35.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และ รัตนาวดี ลำพวย. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย: มุมเหตุ รูปแบบ และผลที่เกิดขึ้นตามมา. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1), 1-18.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก*.
<http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1801-file.pdf>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2562). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ชุดความฉลาดรู้ (Literacy) ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. สำนักพิมพ์อรุณการพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Banks, J. A. (2009). *Teaching strategies for ethnic studies* (6th ed.). Allyn & Bacon.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2018). *The SAGE handbook of qualitative research*. Sage.
- Finkel, S. E., & Ernst, H. R. (2005). Civic education in post-apartheid South Africa: Alternative paths to the development of political knowledge and democratic values. *Political Psychology*, 26(3), 333-354.
- Fisher, A. (2010). *Critical thinking: An introduction*. Cambridge University Press.
- Gordon, S. (2020). In-depth interview methods in social research: A guide for researchers. *Qualitative Research Journal*, 20(3), 215-228.
- Hennink, M. M. (2007). *International Focus Group Research: A Handbook for the Health and Social Sciences*. Cambridge University Press.
- Hess, D. J. (2009). *Teaching students to be politically literate: The role of classroom discussion*. *Social Education*, 73(3), 146-151.
- Hoskins, B., & Crick, R. D. (2010). The development of political literacy: Levels of complexity and associated skills in civic education. *Citizenship Studies*, 14(3), 329-343.
- Johnson, D. W. (1994). *Cooperative learning: Methods and strategies for social science education*. In M. L. de Vries (Ed.), *Handbook of social studies education* (pp. 203-214). Westport, CT: Greenwood Press.
- Kahne, J., & Bowyer, B. (2017). Educating for civic engagement: The role of digital media in promoting critical media literacy. *Theory and Research in Social Education*, 45(2), 209-235. <https://doi.org/10.1080/00933104.2017.1281630>
- Kahne, J., & Middaugh, E. (2021). Participatory learning for citizenship development: Engaging students in meaningful civic education. *Journal of Civic Education*, 23(1), 45-62.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice-Hall.
- Kurth-Schai, R. (2006). Principles for holistic citizenship assessment: Moving beyond knowledge and skills to include behaviors and attitudes aligned with civic engagement. *Journal of Civic Education*, 14(2), 153-167.

- Manning, K., & Edwards, R. (2014). Engaging students in political activities: Enhancing real-world political participation and civic skills development. *Journal of Political Science Education, 10*(1), 15-34. <https://doi.org/10.1080/15512169.2014.869697>
- Merrill, M. D. (2021). *First Principles of Instruction: Designing Effective Instruction*. Wiley.
- Miller, D., & Dijk, T. (2021). The role of developing tolerance in listening to differing opinions in fostering understanding and resolving political conflicts. *Journal of Political Psychology, 42*(3), 405-420. <https://doi.org/10.1111/pops.12689>
- Paul, R., & Elder, L. (2002). *Critical thinking: Tools for taking charge of your professional and personal life*. Financial Times Prentice Hall.
- Putnam, R. D. (2021). The importance of political participation and expression in strengthening local and national politics and society. *American Political Science Review, 115*(1), 1-15. <https://doi.org/10.1017/S000305542000012X>
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for a democratic society. *American Educational Research Journal, 41*(2), 237-269